

FRÁSÖGN

af „Transatlantic Forum“ fundi NATO-þingsins í Washington 2.–3. desember 2013

NATO-þingið, Atlantshafsráð Bandaríkjanna og National Defence University (NDU) efna árlega til fundar, „Transatlantic Forum“, um helstu málefni Atlantshafssamstarfsins í Washington D.C. Fundurinn fer fram í húsakynnum NDU í McNair-virki í Washington og var nú haldinn í þrettánda sinn. Þátttakendur voru þingmenn aðildarríkja og aukaaðildarríkja NATO-þingsins auk embættismanna og sérfræðinga í alþjóðamálum. Fundinn sóttu af hálfu Íslandsdeildar NATO-þingsins Össur Skarphéðinsson varaformaður og Birgir Ármannsson, auk Stígs Stefánssonar starfandi ritara.

Megintilgangur hins árlega fundar er að gera fulltrúum NATO-þingsins kleift að ræða sameiginleg málefni er varða öryggi og varnir Evrópu og Bandaríkjanna við aðila úr bandaríska stjórnkerfinu, fræðasamfélagi, hugveitum og öðrum stofnunum. Fundurinn er iðulega skipulagður á þann hátt að nokkur svið alþjóðamála sem hátt hefur borið á undangengnum missirum eru tekin fyrir, bandarískir sérfræðingar halda framsöguerindi og eiga svo umræður við NATO-þingmenn.

Í almennri umræðu um stöðu Atlantshafssamstarfsins var Brent Hartley, frá deild bandaríska utanríkisráðuneytisins sem fer með Evrópumál, framsögumaður en auk hans tóku fjölmargir þingmenn til máls. Í umræðunni kom m.a. fram að þótt margt togaði í og kallaði á utanríkispólitíska athygli Bandaríkjanna eins og aukin áhersla á Austur-Asíu, Miðausturlönd, átök í Georgíu og spenna um framtíðarþróun Úkraínu, hafi Obama forseti ítrekað undirstrikað að Evrópa væri mikilvægasti samstarfsaðili Bandaríkjanna í alþjóðamálum. Bandaríkin þyrftu á sterkri Evrópu að halda og það væri gagnkvæmt. NATO væri hryggjarstykkið í hinu alþjóðlega öryggiskerfi og tæki til mun fleiri ríkja en aðild segði til um í gegnum tengsl við svokölluð samstarfsríki. Þó væri áhyggjuefni að einungis tvö Evrópuríki uppfylla markmið bandalagsins um framlög til varnarmála. Þá kom fram að hleranir bandarískra öryggisstofnana í Evrópu, m.a. á sínum leiðtoga ríkisstjórna, hefðu haft mjög slæm áhrif á traust og trúnað yfir Atlantsála sem byggja þyrfti upp að nýju. Össur Skarphéðinsson sagðist telja helstu áskorun NATO að sýna fram á að yfirlýst stefna um að taka við nýjum aðildarumsóknum væri virk. Það yrði ekki gert öðruvísi en með því að næsti leiðtogafundur NATO tæki ákvörðun um inntöku nýrra aðildarríkja en fjögur ríki, Georgía, Svartfjallaland, Bosnía og Hersegóvína og Makedónía, sækjast eftir aðild. Össur sagðist óttast um stöðu Georgíu nú þegar Rússland gerðist áhrifameira á alþjóðavettvangi. Í umræðunni sem fylgdi kom fram stuðningur við NATO-aðild Georgíu en um leið að vandi aðildarumsóknar landsins væri sá að landamæri þess væru ekki virt og valdhafar í Tíblisi hefðu ekki fulla stjórn á landinu. Þá þyrfti samhljóða stuðning allra bandalagsríkja til að taka Georgíu inn í bandalagið en hann lægi ekki fyrir við núverandi aðstæður.

Í umfjöllun um möguleika á fríverslunarsamningi Bandaríkjanna og Evrópu kom fram að tollar eru þegar mjög lágir og mikið streymi fjárfestinga yfir Atlantshafið. Stærsta verkefnið í viðræðunum, og það sem mun hafa mest áhrif, er að semja um samræmingu staðla og regluverks á hinu væntanlega fríverslunarsvæði. Bandaríkjastjórn er umhugað um að halda fast í neytendavernd, matvælaöryggi og heilbrigðisstaðla sem tryggð eru í bandarískum lögum og ætlar ekki að nota samræminguna til að draga úr regluverki. Báðir samningsaðilar horfa svo til þess að nota væntanlegt fríverslunarsamkomulag, ef af verður, til að breiða út sín gildi og sýn í alþjóðaviðskiptum og þrýsta á frekari skref í átt að aukinni fríverslun á vettvangi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, WTO.

Næst var fjallað um ástandið í Mið austurlöndum og fluttu Richard Hooker frá NDU og Frederic C. Hof frá Atlantshafsráðinu inngangsorð en auk þeirra tóku margir þingmenn til máls. Í umræðunum kom m.a. fram að horfa bæri á viðleitni Íran til að koma sér upp kjarnorkuvopnum í ljósi nýlegrar sögu ríkisins sem hefði annars vegar misst 800.000 manns í stríði við Írak á 9. áratug síðustu aldar sem Vesturlönd studdu og hins vegar horft upp á innrás og erlenda hersetu í Írak á árunum 2003-2011. Rætt var um nýtt samkomulag alþjóðasamfélagsins við Íran um friðsamlega kjarnorkuþróun og áhrif kjörs Hassan Rouhanis sem forseta Írans fyrr á þessu ári þar á. Þá var fjallað um ástandið í Sýrlandi sem hefur versnað mjög á undanförunum mánuðum. Lítill áhugi er á meðal bandarísks almennings á virkri þátttöku eða beinni íhlutun Bandaríkjanna í landinu. Stjórn Assads forseta virðist ekki óttast íhlutun alþjóðasamfélagsins lengur og ræðst af hörku á íbúðarhverfi á valdi uppreisnarmanna vitandi að almennir borgarar verða helst fyrir árásum. Þó er þess gætt að beita ekki efnavopnum til þess að búa ekki til ástæðu fyrir erlenda íhlutun. Ástandið er afar slæmt og er áætlað að helmingur íbúa Sýrlands þarfnist nú neyðaraðstoðar. Össur Skarphéðinsson sagði ákvörðun Obama Bandaríkjaforseta um að svara ekki efnavopnaárás sýrlenska stjórnarhersins á íbúðarhverfi í Damaskus í ágúst sl. hafa styrkt Assad forseta og markað þáttaskil í baráttunni um Sýrland. Spurði hann hvort Vesturlönd gætu setið hjá ef Assad ákveður að ganga milli bols og höfuðs á andstæðingum sínum. Fram kom það mat þátttakenda í umræðunni að eftir á að hyggja hefði alþjóðasamfélagið átt að grípa í taumana í Sýrlandi sumarið 2012. Síðan þá hefur allt þróast á verri veg og útlit er fyrir að enn syrti í álinn á komandi mánuðum og að ástandið í landinu verði verri að ári en það er nú. Vesturlönd munu væntanlega sitja hjá eins lengi og þau geta en þrýstingur á íhlutun mun aukast ef þróunin leiðir til fullkominnar upplausnar og falls sýrlenska ríkisins.

Þá var rætt um baráttuna gegn hryðjuverkum. John McLaughlin, fyrrverandi starfandi forstjóri bandarísku leyniþjónustunnar, CIA, og James Q. Roberts, fyrrum yfirmaður skrifstofu baráttu gegn hryðjuverkum hjá varnarmálaráðuneyti Bandaríkjanna, fluttu framsöguerindi en auk þeirra tóku fjölmargir þingmenn til máls. Í umræðum kom m.a. fram að miklar breytingar ættu sér stað á skipulagi hryðjuverka. Í stað eins stórs geranda með sterkt skipulag, fastar boðleiðir og miðstjórnarvald sem einkenndi Al kaída væru nú margir og smærri ótengdir hryðjuverkahópar starfandi sem erfitt væri að finna og henda reiður á. Þá hefði brotthvarf hersveita Bandaríkjanna frá Írak og Afganistan það í för með sér að annars vegar væri hætta á að hryðjuverkahópar fái aukið svigrúm til að athafna sig á þessum svæðum og hins vegar minnka möguleikar öryggisstofnana Bandaríkjanna til að fylgjast með þeim. Þá er það almennt svo að í kjölfar upplausnar og stjórnarfarsbreytinga arabíska vorsins nær vald ríkisstjórna í Mið austurlöndum sjaldnast langt út fyrir höfuðborgir og helstu þéttbýliskjarna og þar með verður til svigrúm til athafna fyrir herskára hópa. Þá væru innlendar öryggisstofnanir í þessum ríkjum sem áður fylgdust með slíkum hópum sums staðar í upplausn og við það að marka sér nýtt hlutverk samfara nýjum valdhöfum. Hætta á hryðjuverkaárásum á Vesturlönd væri því meiri nú en fyrir tveimur árum. Þá kom fram að við beitingu ómannaðra loftfara til árása á leiðtoga hryðjuverkasamtaka væru slíkar árásir jafnan skipulagðar í samráði við gistiríki viðkomandi þótt annað hefði komið fram í fjölmiðlum.

Einnig var fjallað um Afganistan. Ronald R. Neumann, fyrrverandi sendiherra, og John R. Allen, fyrrverandi hershöfðingi, fluttu inngangsávörp en auk þeirra tók fjöldi þingmanna þátt í umræðunni. Fram kom m.a. að vel hefði gengið að byggja upp innlendar öryggissveitir sem tekið hefðu við stjórn flestra svæða landsins. Brottflutningi ISAF-sveita NATO verður lokið fyrir árslok 2014. Eftir brottför fjölþjóðahersins þarf engu að síður mjög dyggan stuðning við stjórnvöld í Afganistan til að tryggja þau í sessi enda er öryggi og stöðugleiki forsenda þess að hagkerfið geti þróast eftir stríðstímann. Enn er ósamið milli stjórna Bandaríkjanna og Afganistan um hvort Bandaríkjaher verði með einhverja viðveru í landinu eftir 2014.